

Затверджую
В. о. ректора Харківського
національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
член-кор. Ю. Д. Бойчук
2020 року

ВИТЯГ

із засідання фахового семінару про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувачки кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Жозе да Коста Ганни Олександрівни «Педагогічні умови творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Протокол № 7 від 27 жовтня 2020 року

ПРИСУТНІ: Головуюча на засіданні – зав. кафедри педагогіки, д. пед. н., проф. Золотухіна С. Т., д. пед. н., проф. Рибалко Л. С., д. пед. н., проф. Лупаренко С. Є., к. пед. н., проф. Черновол-Ткаченко Р.І., д. пед. н., проф. Башкір О. І., д. пед. н., проф. Васильєва С. О., д. пед. н., проф. Друганова О. М., д. пед. н., проф. Пісоцька М. Е., д. пед. н., проф. Рогова Т. В., д. пед. н., проф. Ткачова Н. О., д. пед. н., проф. Штефан Л. А., к. пед. н., доц. Боярська-Хоменко А. В., к. п. н., доц. Каліна К. Є., к. п. н., доц. Твердохліб Т. М., к. пед. н., доц. Денисенко А. О., к. пед. н., доц. Борисенко Н. О., к. п. н. Кіриченко С. В., к. п. н. Куценко Т. В.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Обговорення дисертації Жозе да Коста Г.О. «Педагогічні умови творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка.

Науковий керівник: д. пед. н., проф. Рибалко Л.С.

Рецензенти: д. пед. н., проф. Лупаренко С. Є., к. пед. н., проф. Черновол-Ткаченко Р.І.

Дисертаційне дослідження виконано як складову частину комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (ДР № 0115U005821). Тему дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 10 від 16 грудня 2016 року).

СЛУХАЛИ: наукову доповідь аспірантки кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Жозе да Коста Г.О. «Педагогічні умови творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка.

ВИСТУПИЛИ:

Поставили запитання: д. пед. н., проф. Башкір О. І., д. пед. н., проф. Васильєва С. О., д. пед. н., проф. Штефан Л. А., д. пед. н., проф. Пісоцька М. Е., д. пед. н., проф. Зеленська Л. Д., к. пед. н., доц. Боярська-Хоменко А. В.

З позитивною оцінкою дисертаційної роботи виступили:

1) **науковий керівник:** д. пед. наук, проф. Рибалко Л.С.;

рецензенти: д. пед. н., проф. Лупаренко С. Є., к. пед. н., проф. Черновол-Ткаченко Р.І.

Взяли участь в обговоренні роботи: зав. кафедри педагогіки, д. пед. н., проф. Золотухіна С. Т., д. пед. н., проф. Друганова О. М., д. пед. н., проф. Рогова Т. В., д. пед. н., проф. Ткачова Н. О., к. п. н., доц. Каліна К. Є., к. п. н., доц. Твердохліб Т. М., к. пед. н., доц. Денисенко А. О., к. пед. н., доц. Борисенко Н. О., к. п. н. Кіриченко С. В., к. п. н. Куценко Т. В.

УХВАЛИЛИ: На підставі експертизи дисертаційної роботи, доповіді здобувача, поставлених запитань присутніх і відповідей здобувача, обговорення учасниками засідання основних положень дисертації, виступів наукового керівника та рецензентів прийняти такий висновок щодо дисертаційної роботи Жозе да Коста Г.О. «Педагогічні умови творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності».

1. Актуальність роботи. Зміни, які відбуваються в системі освіти і науки України, зумовили попит на обдаровану особистість, яка нестандартно мислить, творчо активна, різнобічно розвинена, тобто на новий тип інтелігенції. Пріоритетом освіти у сучасній школі згідно із новим Законом «Про освіту» (2017) є посилення творчого складника у змісті всіх освітніх галузей і принципова орієнтація учнів на розвиток творчості. Зазначене надто стосується учнів різного віку, зокрема й учнів основної школи, процес навчання в яких орієнтований на розвиток певно визначених творчих здібностей особистості.

Доцільність вивчення порушеної теми зумовлена й необхідністю розв'язання суперечностей між: вимогами суспільства до формування особистості школяра у форматі нової української школи, здатного ставити цілі та проектувати способи їх досягнення, критично та креативно мислити, працювати в команді, спілкуватися в мультикультурному середовищі та недостатньо належним стимулюванням школярів, зокрема учнів основної школи, до творчої

самореалізації в навчальній проєктній діяльності; педагогічним потенціалом навчальної проєктної діяльності й недостатнім його використанням для творчої самореалізації учнів, у тому числі підлітків; необхідністю створення педагогічних умов творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проєктній діяльності та недостатнім навчально-методичним забезпеченням цих умов.

Мета дослідження – виявити вплив науково обґрунтованих і експериментально перевірених педагогічних умов творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проєктній діяльності на рівень сформованості зазначеної якості.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Розкрити базові поняття дослідження і суть, компоненти, критерії, показники, рівні творчої самореалізації учнів основної школи.
2. Охарактеризувати навчальну проєктну діяльність школярів.
3. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проєктній діяльності.
4. Розробити навчально-методичне забезпечення творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проєктній діяльності.

Об'єкт дослідження – процес творчої самореалізації учнів основної школи в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови та навчально-методичне забезпечення творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проєктній діяльності.

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс таких **методів дослідження**: *теоретичні*: аналізування, виділення головних думок, порівняння, узагальнення та укладання висновків, систематизація ідей та поглядів вітчизняних і зарубіжних філософів, психологів і педагогів із порушеної проблеми з метою визначення базових понять дослідження, розкриття суті, компонентів, критеріїв і показників рівнів творчої самореалізації учнів основної школи; *емпіричні*: діагностичні (педагогічне спостереження, анкетування, опитування, бесіди, тестування, вивчення продуктів діяльності учнів), обсерваційні (пряме, побічне, включене спостереження, ретроспективний аналіз власної педагогічної практики), порівняльні (узагальнення результатів опитування учнів, учителів, батьків); педагогічний експеримент для виявлення ефективності реалізації педагогічних умов формування творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проєктній діяльності; *статистичні*: методи математичної статистики для обробки експериментальних даних, доведення вірогідності результатів експериментального дослідження.

2. Формування наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

Дисертацію **Жозе да Коста Г.О.** присвячено вирішенню актуального наукового завдання – на основі аналізу наукової літератури і власного педагогічного досвіду розробити і запровадити в практику ЗЗСО педагогічні умови творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна результатів дослідження отриманих особисто здобувачем, полягають у наступному:

уперше:

– теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності, а саме: активізація потреб творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності; розроблення й використання різнорівневих навчальних проектних завдань у процесі формування творчої самореалізації учнів основної школи; заохочення та стимулювання вчителів до самовдосконалення навичок творчої співпраці з учнями та їхніми батьками для підвищення ефективності навчальної проектної діяльності;

– *уточнено* інтегральне особистісне новоутворення, яке характеризується сформованою мотиваційно-ціннісною сферою повноцінного саморозкриття й самореалізації в процесі навчання, у тому числі в навчальній проектній діяльності; повними й глибокими знаннями з навчальних предметів; уміннями творчої самореалізації в навчальній проектній діяльності (інтелектуально-евристичні, соціально-комунікативні, уміння самоорганізації); уміннями рефлексії (самооцінка, оцінка продуктів діяльності інших учасників проектів); компоненти творчої самореалізації учнів основної школи (мотиваційно-ціннісний, креативно-діяльнісний, особистісно-пізнавальний); критерії з відповідними показниками рівнів творчої самореалізації учнів основної школи, а саме: *мотиваційно-пізнавальний* (прагнення учнів основної школи до творчої самореалізації в процесі навчання; бажання школярів підліткового віку займатися навчальною проектною діяльністю); *творчо-діяльнісний* (повнота й глибина знань з навчальних дисциплін філологічного напрямку навчання; уміння творчої самореалізації в навчальній проектній діяльності), *рефлексивно-коригувальний* (самооцінка на основі рефлексії).

– *подальшого розвитку* набули педагогічні методи, зокрема метод проектів, організаційні форми, вправи, ситуації, навчальні проекти, що сприяють формуванню творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються, забезпечується теоретико-методологічним обґрунтуванням його вихідних положень, відповідністю методів меті, завданням, об'єкту і предмету дослідження, поєднанням кількісного й якісного аналізу отриманих даних, доказовістю і логічною несуперечливістю висновків. Наукові положення, висновки – науково цінні, достовірні, впливають з фактичного матеріалу.

5. Наукове та практичне значення роботи полягає в тому, що *розкрито* базові поняття дослідження і суть творчої самореалізації учнів основної школи, *визначено* компоненти, критерії, показники, рівні творчої самореалізації учнів основної школи, *охарактеризовано* потенційні можливості навчальної проектної діяльності школярів для творчої самореалізації учнів основної школи, *теоретично обґрунтовано* педагогічні умов творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності.

Практичне значення роботи полягає в тому, що педагогічні умов творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності пройшли експериментальну перевірку й доведена їх ефективність. Авторкою розроблено та впроваджено в практику закладів загальної середньої освіти навчально-методичне забезпечення (варіативні навчальні проектні завдання, тренувальні вправи, рольові ігри, навчальні проекти, нестандартні уроки, навчальні проекти на освітній платформі eTwinning); програму факультативу «Відкриваємо Європу разом» з навчальним посібником «Відкриваємо Європу разом» для учнів 5-9-х класів. Для цілеспрямованої підготовки вчителів основної школи до навчальної проектної діяльності реалізовано проєкт «Я це вмію і радо поділюся», проведено майстер-клас «Використання навчальної проектної діяльності на уроках в закладах загальної середньої світи», відкритий професійний клуб «Майстер своєї справи». Для реалізації педагогіки партнерства в навчальній проектній діяльності розроблено і впроваджено: методичний фестиваль «Нова українська школа: разом до успіху»; методичні посиденьки «Інтернет залежність чи саморозвиток: технології в умовах цифрового світу»; педагогічна студія «Формування освітнього середовища для розвитку здібностей та навчання обдарованих учнів»; семінар «НУШ: вектори цінностей та орієнтирів. Формула успіху».

Теоретичними положеннями та практичними напрацюваннями *можуть* *послугуватися* учителі та методисти в процесі розробки річних навчальних планів та програм навчальної проектної діяльності в ЗЗСО, а також викладачі в процесі розробки навчальних програм, робочих навчальних програм, силабусів із загальної педагогіки, педагогіки Нової української школи в закладах вищої педагогічної освіти. Матеріали дослідження *доцільно використовувати* в процесі підвищення кваліфікації учителів ЗЗСО. Низка окреслених питань може бути тематикою для шкільних методичних об'єднань та науково-методичних семінарів у ЗЗСО.

6. Повнота викладення результатів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні положення та результати дослідження відображено в 24 працях, серед яких у співавторстві: 1 стаття в колективній монографії та 1 тези доповіді на науково-практичній конференції; 22 статті одноосібні: 1 стаття у колективній монографії, 2 статті в зарубіжних періодичних виданнях, 5 статей у провідних фахових виданнях України та 1 стаття в іншому виданні, 13 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.
Дисертаційна робота виконана самостійно та не містить плагіату.

7. Апробація матеріалів дисертації. Основні результати й висновки роботи оприлюднювались на засіданнях кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2016–2020 рр.); на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: «Професійна підготовка фахівців в умовах неперервної освіти: креативний підхід» (Житомир, 2017), «Психологічно-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2017, 2018), «Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі» (Київ, 2017), «Інноваційні наукові дослідження в сфері педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2018), «Педагогіка в країнах ЄС та в Україні на сучасному етапі» (Румунія, Бая-Маре, 2018), «Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика» (Одеса, 2018), «Духовно-інтелектуальне навчання і виховання в ХХІ столітті» (Харків, 2019), «Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки» (Запоріжжя, 2019), «Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті» (Харків, 2019); *усеукраїнських* – «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти» (Харків, 2017), «Компетентнісний підхід в освіті та професійній діяльності» (Харків, 2018); *регіональних*: Круглий стіл «Компетентнісний підхід в освіті та професійній діяльності» (Харків, 2017).

8. Особистий внесок авторки в працях, що написані в співавторстві, розглянута творча самореалізація учителів та учнів основної школи в умовах реформи освіти в Україні та висвітленні інноваційні підходи до творчого співробітництва освітян у контексті Нової української школи. Ідеї співавторів у дисертації не використовувалися.

9. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію написано чіткою мовою, структура дисертації відповідає алгоритму проведеного автором дослідження. Зміст наукової роботи викладено українською мовою в логічній послідовності та доступно для сприйняття, адекватно використано наукові терміни. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку

проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

10. Відповідність змісту дисертації. Дисертація Жозе да Коста Г.О. «Педагогічні умови творчої самореалізації учнів основної школи в навчальній проектній діяльності» повністю відповідає паспорту спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

11. Рекомендація дисертації до наукової експертизи. Дисертаційна робота Жозе да Коста Г.О. виконана на високому науковому рівні та є цілісним науковим дослідженням, що відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Ураховуючи високий рівень досліджень, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, засідання фахового семінару Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди просить Учену раду Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди визначити кафедру та призначити рецензентів для проведення наукової експертизи наукової роботи Жозе да Коста Г.О. для можливості її подальшої рекомендації до захисту.

Результати відкритого голосування: одноголосно.

Головуюча на засіданні фахового семінару:

завідувач кафедри педагогіки,
доктор педагогічних наук, професор

С. Т. Золотухіна

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
ХНПУ імені Г. С. Сковороди

С. Є. Лупаренко

Рецензент:

Кандидат педагогічних наук,
професор, директор Інституту
підвищення кваліфікації
педагогічних працівників і
менеджменту освіти
ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Р. І. Черновол-Ткаченко

Учений секретар:

кандидат педагогічних наук, доцент

А. М. Цапко

Золотухіна С.Т., Лупаренко С.Є., Черновол-Ткаченко Р.І., Цапко А.М.